OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto

Kehittämisneuvos Aarne Kinnunen
Erityisasiantuntija Sini Nieminen

Lausunto

27.2.2024

KAA 3/2023 vp Valvottu käyttötila huumeita käyttäville

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausuntoa kansalaisaloitteesta KAA 3/2023 vp, jossa ehdotetaan, että käynnistettäisiin lainvalmistelu huumausaineiden käyttötilakokeilun mahdollistamiseksi. Kansalaisaloitteen mukaan huumausaineiden käyttötilat olisivat valvottuja tiloja, joissa sallitaan huumausaineiden käyttö puhtaissa ja valvotuissa olosuhteissa. Kansalaisaloitteen mukaan käyttötilojen tarkoituksena olisi ehkäistä ennenaikaisia kuolemia.

Aloitteessa todetuin tavoin ehdotus kuuluu pääasiallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon alaan. Huumausainepolitiikan yleinen koordinaatio kuuluu vastaavasti sosiaali- ja terveysministeriölle. Ehdotuksen pääkysymys koskee lainvalmistelun aloittamista käyttötilakokeilun mahdollistamiseksi. Huumausaineiden käsittelyä koskee huumausainelaki (373/2008). Lainsäädännöllisestä näkökulmasta aineellinen huumausainelainsäädäntö on ehdotuksen kannalta keskeisessä asemassa. Aloitteessa kiinnitetään huomiota huumausainerikoksia koskevaan rikoslain 50 luvun huumausainerikosta ja 2 a §:n huumausaineen käyttörikosta koskevaan rangaistussääntelyyn. Oikeusministeriö kiinnittää seuraavassa huomiota ehdotukseen liittyviin rikosoikeudellisiin näkökohtiin lainsäädäntöteknisestä näkökulmasta.

Huumausaineen käytön ja hallussapidon rangaistavuudesta

Suomessa huumausaineiden käyttö sekä hallussapito ovat rikoslain (39/1889) mukaan rangaistavia tekoja. Rikoslain 50 luku sisältää säännökset huumausainerikoksista. Huumausaineen käyttörikoksesta säädetään rikoslain 50 luvun 2 a §:ssä, joka kuuluu seuraavasti: ”*joka laittomasti käyttää taikka omaa käyttöä varten pitää hallussaan tai yrittää hankkia vähäisen määrän huumausainetta, on tuomittava huumausaineen käyttörikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi*.” Valvotun käyttötilan avaaminen kokeilumielessä huumausaineita käyttäville edellyttäisi muutoksia voimassaolevaan lainsäädäntöön. Valvotun käyttötilan avaaminen edellyttäisi, että käyttötilassa tapahtuva huumausaineen käyttö ja hallussapito omaa käyttöä varten eivät olisi rikoksia tai vaihtoehtoisesti sitä, että niihin sovellettaisiin toimenpiteistä luopumista koskevia säännöksiä.

Suomen tulee sääntelyssään ottaa huomioon asiaa koskevat kansainväliset ja eurooppaoikeudelliset velvoitteet. Suomi on liittynyt kansainvälisiin yleissopimuksiin, jotka koskevat huumausaineiden valvontaa. Merkittävin on YK:n huumausaineyleissopimus (SopS 43/1965, lisäpöytäkirja 42/1965). Muita merkittäviä yleissopimuksia ovat YK:n psykotrooppisia aineita koskeva yleissopimus (SopS 60/1976)

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Eteläesplanadi 10 00130 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	kirjaamo.om@gov.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

sekä YK:n yleissopimus huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan eli niin sanottu Wienin huumausaineyleissopimus (SopS 44/1994). Yleissopimuksista seuraa Suomelle kriminalisointivaatimuksia, mutta velvoitetta säätää huumausaineiden käyttö rangaistavaksi, ei yleissopimuksista johdu. Myöskään EU-lainsäädännöstä ei seuraa velvoitetta säätää huumausaineiden käyttöä rangaistavaksi, sillä laittoman huumausainekaupan rikostunnusmerkistöjä ja seuraamuksia koskevia vähimmäissääntöjä koskevan puitepäätöksen[1] 2 artiklan mukaan kansallisessa lainsäädännössä voidaan määritellä, miten henkilökohtaiseen käyttöön ja hallussapitoon suhtaudutaan.

Ehdotuksen edellyttämistä lainsäädäntömuutoksista

Ehdotukseen liittyy lainsäädäntöteknisesti kysymykset ensinnäkin kiellosta poikkeamisen sääntelyn tavasta ja toiseksi kokeilua koskevan sääntelyn toteuttamisesta.

Sosiaali- ja terveysministeriö, oikeusministeriö ja sisäministeriö laativat viime hallituskaudella yhdessä virkamiesselvityksen siitä, minkälaisia lainsäädäntömuutoksia huumausaineiden käyttöhuoneiden kokeileminen Suomessa vaatisi. Selvitys on julkaistu vuonna 2023.[2] Tämän selvityksen mukaan valvotun käyttötilan kokeileminen olisi mahdollista siten, että säädetään erillisessä käyttötilaa koskevassa laissa tai huumausainelaissa (373/2008) poikkeus huumausaineiden käytön ja omaa käyttöä varten tapahtuvan hallussapidon kielloista tai vaihtoehtoisesti muutetaan rikoslain 50 luvun 7 §:ä, joka koskee toimenpiteistä luopumista.

Poikkeuksen säätäminen huumausaineiden käytön ja hallussapidon kiellosta

Huumausainelain 5 §:n 1 momentti sisältää huumausaineita koskevan yleiskiellon, jonka mukaan muun ohella huumausaineen hallussapito ja käyttö on kielletty. Kiellosta voidaan kuitenkin lainkohdan mukaan poiketa lääkinnällisissä, tutkimuksellisissa ja valvonnallisissa sekä teollisen käytön tarkoituksissa siten kuin niistä erikseen huumausainelaissa tai muualla laissa säädetään.

Mikäli haluttaisiin mahdollistaa valvottu käyttötila, tämä voitaisiin teknisesti toteuttaa säätämällä erillisessä asiaa koskevassa laissa tai huumausainelaissa siitä, että huumausaineen käytön ja omaa käyttöä varten tarkoitetun hallussapidon kielto ei koskisi käyttötilassa tapahtuvaa huumausaineen käyttöä tai hallussapitoa omaa käyttöä varten. Tällöin käyttötilassa tapahtuva huumausaineen käyttö tai hallussapito omaa käyttöä varten ei olisi kiellettyä, eikä se siten myöskään täyttäisi rikoslain 50 luvun 2 a §:n mukaista käyttörikoksen tunnusmerkistöä, sillä tunnusmerkistössä edellytetään, että kyse on *laittomasta* huumausaineiden käytöstä ja hallussapidosta omaa käyttöä varten.

Rikoslain 50 luvun 7 §:n toimenpiteistä luopumista koskevan säännöksen muuttaminen

Rikoslain 50 luvun 7 §:ssä säädetään toimenpiteistä luopumisesta, jonka mukaan ”*huumausaineen käytöstä ja huumausaineen käyttöön liittyvästä muusta tässä luvussa mainitusta rikoksesta voidaan, sen lisäksi, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa tai tässä laissa säädetään, jättää syyte nostamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos epäiltyä rikosta tai rikosta on huumausaineen määrä ja laatu, käyttötilanne sekä olosuhteet muutoinkin huomioon ottaen pidettävä kokonaisuutena arvostellen vähäisenä. Syyte voidaan myös jättää nostamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos rikoksesta epäilty tai tekijä on hakeutunut sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymään hoitoon.”*

[1] Neuvoston puitepäätös 2004/757/YOS, sellaisena kuin se on muutettuna neuvoston puitepäätöksen 2004/757/YOS muuttamisesta uusien psykoaktiivisten aineiden sisällyttämiseksi huumausaineen määritelmään ja neuvoston päätöksen 2005/387/YOS kumoamisesta annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä (EU) 2017/2103.

[2] https://valtioneuvosto.fi/-//1271139/virkamiehet-selvittivat-minkalaisia-lakimuutoksia-tarvittaisiin-jos-suomessa-paatettaisiin-kokeilla-huumeiden-kayttohuoneita

Toimenpiteistä luopumisella tarkoitetaan sitä, että teko on edelleen rikos, mutta erityisistä pykälässä mainituista syistä johtuen syyte voidaan yksittäistapauksessa jättää nostamatta tai rangaistus tuomitsematta. Toimenpiteistä luopuminen kohdistuu siten syyttäjän tai tuomioistuimen harkintaan. Toimenpiteistä luopumista koskeva säännös täydentää hallituksen esityksen (HE 180/1992 vp, s. 13) mukaan laissa olevia yleisiä toimenpiteistä luopumissäännöksiä.

Käyttötilakokeilun mahdollistaminen voisi teknisesti tapahtua esimerkiksi säätämällä, että huumausaineen käyttörikoksesta olisi jätettävä syyte nostamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos huumausaineen käyttö tai hallussapito omaa käyttöä varten on tapahtunut valvotussa käyttötilassa. Tällöin huumausaineen käyttö ja hallussapito omaa käyttöä varten säilyisivät kuitenkin rangaistavina tekoina.

Lainsäädäntömuutosten vaihtoehdoista ja kokeilun rajaamisesta

Ehdotuksessa olisi kysymyksessä kokeilu. Asiaa koskevassa sääntelyssä voisi siten olla kyse kokeilulainsäädännöstä. Tällainen sääntely tulisi sijoittaa muualle kuin rikoslakiin. Rikoslakiin on syytä tehdä vain lähtökohtaisesti pysyviksi tarkoitettuja muutoksia.